

Драгомир В. Козомара¹
Дијана М. Црњак²
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

ЈЕЗИЧКЕ ОСОБИНЕ ПРИЧКЕ ОТ ЈАНИ

ЈОВАНА БАБИЋА³

Апстракт: Рад се бави фонетско-фонолошким, морфосинтаксичким и лексичким особинама Причке от Јани Јована Бабића, са посебним освртом на оне које су територијално маркиране. Забиљежене језичке особине потом се пореде са приликама у другим говорима херцеговачко-крајишког (источнохерцеговачког) дијалекта, чиме се сагледава мјесто српског говора Ждраловца у свјетлу овог дијалекта као компактне говорне ијелине.

Кључне ријечи: језик Причке от Јани, говор Ждраловца, херцеговачко-крајишки дијалекат, сјеверозападна скупина херцеговачко-крајишког дијалекта.

1. Књижевник и публициста Јован Бабић (Црни Луг 1934 – Бањалука 2015) широј читалачкој публици углавном је препознатљив по романима *Дракулићи* и *Успеније Гаврилово*, у којима је из више углава сликовито описивао судбину српског народа и његово страдање у двадесетом вијеку.

1.1. Као човјек из народа, Бабић је у свом стваралачком опусу био познат по таквом приступу књижевном дјелу да је, мање-више редовно, несребично давао простора својим јунацима да „олакшају душу” и проговоре завичајним језиком. Како то обично бива код људи који се отисну из родне груди, тако је, судећи по оном што је написао, и он, примичући се крају овоземаљског живота, жеђ за завичајем све више гасио враћањем у родни Црни Луг и Ливањско поље приповиједањем језиком својих најближих. На тај начин настала је и његова

¹ dragomir.kozomara@ff.unibl.org

² dijana.crnjak@ff.unibl.org

³ Рад је излаган на научном скупу *Србистика данас*, у организацији Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци, у марту 2018.

књига *Ждраловачке приче*, у којој се нашао и прича (односно причка, како је аутор назива) коју смо узели за анализу – *Причка от Јани*.⁴

1.2. Значај овај донесене језичке грађе огледа се првенствено у томе што долази с терена који је стољећима био насељен већинским српским живљем, све до деведесетих година 20. вијека, када су многи напустили своја огњишта да се на њих више не врате.⁵

1.3. Анализа језичке грађе из *Причке от Јани* показује да се писац подједнако успјешно служи стандарднојезичким изразом и народним говором мјеста у који је радња *Причке* смјештена. У његовом изразу та два идиома непрестано су у садејству, и функционишу тако што дијалекатске језичке црте неријетко текст умјетнички моделирају дајући му локални колорит. Због тога се дијалектизми карактеристични за народни говор на подручју Ждраловца⁶ намећу као основни предмет разматрања у овоме прилогу. Према општој класификацији П. Ивића (1996: 146) и М. Драгичевића (1986 и 2001), говор на подручју Ждраловца и његове ближе околине по својим особинама припада источној скупини сјеверозападног огранка херцеговачко-крајишког (истонохерцеговачког) дијалекта. Ждраловачки говор до сада није темељито описан. Користан прилог о овоме говору представљају радови Н. Рамића, који је описао стање континуаната *јата* и артикулационе вриједности вокала у ванакценатској позицији у говору Срба доњег Ливањског поља (1999₁ и 2004). И М. Дешић у студији о западнобосанским ијекавским говорима дјелимично се осврнуо на овај ареал (1976). Треба поменути и рад Ђ. Чустовић о говору становништва Ливањског поља (1961), гдје се (не сасвим поуздано) дају основне информације и о говорним особинама Срба ијекаваца. Нешто података може

⁴ У овој причи говори се о мученичком страдању српског народа ливањског и граховског краја и његових свештенослужитеља током Другог свјетског рата, страдању испричаном кроз уста народног гуслара Јане. Поред приче о страдању, Јане пјева и о јунаштву, јер страдање и јунаштво два су „нераздвојна друга“, а српски народ их је кроз своју историју имао у изобиљу. Јане је прототип српског гуслара: истинољубив, непристрасан, озбиљан, достојанствен. Када Јане *по струњами гудалом развуче*, престајао би сваки разговор и ум присутних усредсредно би се да упије сваку ријеч коју он пјева. Уз његове гусле се памтило, с њима се преживљавало, од њих се учило, њима се храбрило.

⁵ А и они ријетки који су се вратили, дошли су, како сами кажу, да би одатле отишли Богу на истину.

⁶ Ждраловац је плодно земљиште које се налази на крајњем сјеверозападном дијелу Ливањског поља, између планина Динаре и Старетине. Назив потиче од птица селица ждралова, који су настањивали ово подручје у вријеме топлијих годишњих доба. У свијести становништва које је живјело или (данас у незнатном броју) живи у овом крају, помен Ждраловца асоцира на богате пашњаке, плодну земљу, а нарочито на надалеко чувени тресет, који се одавно експлоатише и прерађује у различите сврхе.

се наћи и у радовима насталим у оквиру дијалекатских истраживања говорā централне, југоисточне и југозападне Босне (ВНДЗб 1990). На крају, ту су и прилози једног од аутора овог рада: *Судбина вокалских скупина у говору Бастаса (код Босанског Грахова)* (Козомара 2018), *Вокалске редуције у говору Бастаса* (Козомара 2019), те попуњен упитник приликом прикупљања дијалекатског материјала за потребе израде *Српског дијалектолошког атласа*.

1.4. Дијалекатска грађа која се нашла у *Прички от Јани* одсликава карактеристичне особине са свих нивоа језичке структуре говора ждраловачког краја. На овом мјесту настојимо изложити, уз потребна испоређивања са стањем у српским народним говорима у ближем и даљем окружењу, оне црте ждраловачког говора које га недвосмислено дијалекатски опредјељују и смјештају у круг говора источнохерцеговачког (херцеговачко-крајишког) дијалекта.

2. Фонетско-фонолошки ниво

Вокализам и консонантизам у Бабићевом језику на нивоу су просјечног стања које је већ утврђено у ранијим радовима о западнијим српским говорима (в., нпр., Petrović 1973; Dešić 1976; Dragičević 1986, 2013 и 2014; Ramić 2004; Crnjak/Kozomara 2015 и 2017).

2.1. Вокализам

У језику *Причке от Јани* неутралисање вокалских група представља суштинско одступање од стандардног вокализма. Неутралисање се првенствено односи на финалне скупине у облицима радног глаголског придјева, а обично се спроводи свођењем скупина *-ао*, *-ео*, *-уо* на *-о*, те разбијањем скупине *-ио* прелазним сонантом *ј*.

2.1.1. У радном глаголском придјеву скупина *-ао* своди се на *о*: *брештимо*, *гледо*, *не до*, *дошо* (2),⁷ *држо* (2), *запјево*, *заповједо*, *затега*, *заши*, *ижињо* (2), *иправљо*, *казиво*, *казо* (3), *куко* (4), *надовезо*, *накашљаво се*, *накашљо се*, *нашо*, *опјевово*, *осто* (2), *отишио*, *приповједо*, *причо* (3), *радово се*, *развуко*, *разговаро*, *распаро*, *реко*, *скупљо*, *спјеваво*, *усукиво*, *утеко*, *цереко се*, *чито*;⁸ или на *а*: *да* (2), *зна* (3).⁹

⁷ Тамо гдје није неопходно навођење реченичког контекста, поред облика који се јављају више пута у загради је то назначено бројем.

⁸ Говор Бабићевих јунака припада зони западнијих српских говора у којима се финална вокалска неакцентована скупина *-ао* < *-ал* у формама радног глаголског придјева контрахује у *о* (о класификацији в. Dragičević 2001: 87).

⁹ Овакво сажимање акцентоване групе *-ао* навођено је и у: Dešić 1976: 73–74, Kozomara 2018: 517.

Умјесто скупина *-eo* и *-uo* биљежено је *o* у: *почо* (2), *викно*, *погино*, *чо* (5).

Везник *као* писан је у форми *ко* (8).¹⁰

Медијална скупина *-ao-* настала након губљења интервокалног *x* даје *a*: *Граву*, ис *Грава*, *гравској*, у *Граву* (исто је и у Козомара 2018: 517), а скупина *-ae-* из броја *дванаест* сведена је на *e*: *дванест*.

Скупина *-ии < -ији* у компаративу придјева *слаб* контрахована је у *и*: *слаби*.

Секвенца *ae-* упрошћена је екстраполацијом првог члана у грецизму *ероплани* (тако је и у Козомара 2018: 517).

2.1.2. Финална вокалска скупина *ио* у радном глаголском придјеву махом је неутралисана секундарним *j*: *бијо* (17), *бугаријо*, *говоријо*, *дречијо*, *завршијо*, *зачудијо*, *извадијо*, *искасапијо*, *крабријо*, *најволијо*, *накитијо* (2), *напијо*, *обилазијо*, *отпуштијо*, *скашијо*, *смијо*, *умијо* (= знао), *утувијо* (3).¹¹

У пет примјера ова скупина је очувана: *заквалио*, *положио*, *потворио*, *укорио*, *утишкио*.

Интерполацијом сонанта *v* укидају се секвенце *au-* и *-eu-*: *авустријанској*, *авутобус*, *авутобуса* (2), *авутобусу* (2); *Певуља* (2), *Певуљана*, *Певуљаници*, *Певуљаницима*, *Певуљије*, *Певуљске* (према *Пеуље*, село на територији граховске општине).

Умјесто стандардне конструкције *као и*, на једном мјесту забиљежено је: што је *који* Цвијо бијо крабар.¹²

2.1.3. Вокалске замјене карактеристичне су за страну лексику: *бајунет*, *бунбе*, *бунбам* (2), *камијуније*, *капитализум*, Мусом *Кесаџијом*,¹³ *митрољеза*, *митрољезу*, *митрољес* (4), *митрољеско*, *митрољесца*, *Пулицџија*, *Пулицџије*.

У ријечима домаћег поријекла нису карактеристичне замјене *o* у у з назалне сугласнике, које су одлика западнијег дијела сјеверозападне скупине говора

¹⁰ „Везник *као* обично се јавља у форми *ко*, при чему је ово *o* редовно кратко: свѣдно *ко* да глѣдѣш, ѿдѣ *ко* мѣмак, пѣче *ко* пѣшка, *ко* ѿ тѣ, *ко* да би ме пѣто, пѣва *ко* славу” (Козомара 2018: 517). „За *ко* претпостављамо да је добијено контракцијом, уз накнадно скраћивање вокала *o*” (Nikolić 1991: 215).

¹¹ Интерполација секундарног *j* у оваквој позицији поткријељена је са доста примјера и у говору Бастаса, гдје се *j* обично јавља са пуном, али није необично ни оно *j* са слабијом артикулацијом (Козомара 2018: 518–519).

¹² Овдје се ради о варијанти *кој*, насталој у процесу *као и > ко и > кој*, а писање *који* тумачимо и оправдавамо чињеницом да аутор није лингвиста, те га је на састављено писање навела акценатска цјелина. У говору доњег Ливањског поља „умјесто *као и* може се чути *кај* и *ки*: прѣва *кај* прѣса, добар *кај* крѣв; чѣст *ки* сѣза, свѣдно *ки* сѣра, *ки* старѣ старѣ” (Козомара 2018: 517).

¹³ Осим дисимилацијом два *e* у сусједним слоговима, ово *a* могло је настати и мотивацијом на основу именце *кеса*.

источнохерцеговачког дијалекта, па у тексту налазимо: *море, ногами, он, онај, оније* и др. (о овој изоглоси в. Dragičević 2001: 87).

2.1.4. Вокалске редукције углавном су у вези с аферезом вокала *о*.¹⁴ Његово неутралисање типично је за прилоге са коријеном на *ов-* и *он-*: *вако*, Јанко; *вако* казо; *вако* рећи; *вамо* по Казанције; *нако* дуго пјевати; *нако* крабар; *нако* лјеп; *нако* малена исана; *нако* младу; *нолико* куко. Ова појава иначе је веома раширена у многим српским говорима (в., нпр., Nikolić 1991: 204 и литературу на коју упућује).

У вокативу именице *брат* неутралисан је вокал *а*: *брте* (2).¹⁵

2.1.5. Рефлекси некадашњег вокала *јат* у ждраловачком говору и његовој ближој околини описани су у раду Н. Рамића (Ramić 1999₁). Тамо је наведено да су рефлекси *јата* који је по поријеклу био кратак углавном компатибилни са онима у стандардном српском језику, а да су основни континуанти дугог *јата*: „*је* према *јату* са дугосилазном интонацијом, „*је* умјесто некадашњег *јата* са дугоузлазним тоналитетом, те „*је* у постакцентској позицији (нпр. *а“јек, м“јeko, њор“јетко*).¹⁶ Наведено је и да су присутни екавизми, фонетски и морфолошки икавизми познати већини српских ијекавских говора, затим један број контактних икавизама,¹⁷ те, у ограниченом броју ријечи, мањи број секундарних ијекавизама (опширније в. Ramić 1999₁: 419–446).

Бабићева дијалекатска грађа потврђује да је ждраловачки говор типични новоштокавски ијекавски говорни тип, а из јатовске проблематике овдје је

¹⁴ Вокалске редукције нису битна одлика језика *Причке от Јани*. Ни редукције вокала *и* у постакцентској позицији, типичне за све српске говоре на босанској територији, нису се појавиле у Бабићевој дијалекатској грађи. У стиховима који су се нашли у *Прички* (а они су у суштини писани стандардним језиком), тамо гдје је било потребно да се задовоље метрички критеријуми, на мјесту редукваног вокала аутор је стављао апостроф. Наводимо један број таквих примјера: *ал* ' , вама *с* ' осветити, гдје *ј* ' , *ги* ' *језда*, *к* ' *о*, *небил* ' , *оглас* ' *о*, пуна *ј* ' дјецe, Православној *с* ' цркви прикучише, *свак* ' , у *Грковцим* ' , Што *м* ' остави. Д. Козомара у раду о говору Бастаса наводи низ различитих типова вокалских редукција (Kozomara 2019).

¹⁵ „У вокативу именице *брат* вокал *а* губи се у приснијој говорној комуникацији. Примјери овакве редукције вокала *а* биљежени су само код особа женског пола: *није, брте, мѡреш, брте, њош* једну подпити, *ајде, брте*, ка си *најјала*” (Kozomara 2019: 657) и у оваквим и сличним говорним ситуацијама „основно значење именице *брат* сасвим је изблиједјело и свело се на функцију узречице, тј. ријечи која се у приповиједању често употребљава и служи говорнику за успостављање ближег (братског!) односа са слушаоцем” (Dešić 1976: 56).

¹⁶ „То су фонетски специфичне једносложне секвенце настале од дифтонга чија су два елемента раздвојена прелазним *ј*. Јача асимилаторна снага другог, отворенијег елемента старог дифтонга његов високо затворени први дио свела је на редукван вокалски елемент боје *и*, који је изгубио слоготворност, што је истовремено, дисимилационим процесом, условило да се прелазно *ј* изразитије реализује, да ојача у фонетском смислу” (Ramić 1999₁: 421).

¹⁷ О икавско-ијекавским изоглосама у југозападној Босни в. Ramić 1998: 267–280.

потребно скренути пажњу на биљежење континуаната некадашњег вокала *јат* који је по поријеклу био дуг. За разлику од начина биљежења у већ поменутиим радовима, у *Прички от Јани* на мјестима гдје је био примарно дуг вокал *јат* налазимо је:¹⁸

бјела, вавјек (3), *вјест, врједни, гњездо, дјете* (5), *донјели, заповједо, Лјевно, Лјевна* (4), *лјет, лјепо* (3), *лјету, подјелили, приповједо, разумјево, смјешну, умјешати, иједи, ијело, ијелу*.¹⁹

Бабић има и псеудојатизме: *прјечало, прјечо, распрјечо*.²⁰

Претпостављамо да би и у: *прјетељ* (2), *прјетеља* (2), *прјетељи, прјетељско-ме* прије могао бити рефлекс секундарног *јата* него вокалска замјена.²¹

2.2. Консонантизам

Нарушавање консонантског система углавном је у вези са одсуством фрикатива *х* и *ф*.

2.2.1. Сугласник *х* потпуно је непознат језику Бабићевих приповједача. Најчешће се губи или замјењује сонантима *в* и *ј* и оклузивом *к*:

а) *ајде, анџар, валијо* (= хвалио), *дуовници, заквалио*, да су *и* све, да *и* тамо ... побију, па *и* упита, скашију *и* све, не *издржа* ја, *иљада, који* (Гмн), *њи* (2), *одма* (4), *Оће* дјете ... па *оће, оћеш* (2), *Оћу, подбодо* ја, *приупита* ја, *Рват, Рвата* (Гјд), *Рвати* (3), *Рватом, реко* ја, *ђе* ја *уби, уватиле, уватише, уваћеноме*;

б) *буздована, у Сувачи, суву, трбув, уво*;

в) *Мијајило, Мијаљица* (2) (презимена *Михајило* и *Михаљица*);

г) *крабар* (3), *крабрији, крабријо, кране* (Гјд), *сиромак, тико* пјевање.

¹⁸ Аутор се досљедно држао принципа да у тексту који одсликава народни говор умјесто *ије* пише *је*, те не наводимо групе ријечи ни тамо гдје су могући хомографи јер су додатна појашњења непотребна.

¹⁹ Познато је да су у овој проблематици честе несугласице и код најпозванијих лингвиста. Ако се узме у обзир то да је Бабић био књижевник и да дијалекатској грађи коју је користио није приступао са аспекта науке о језику, разумљиво је да су му фонетска транскрипција и фонетске законитости биле недовољно познате, па не треба да чуди што се одлучио на писање *је*-рефлекса, чак и онда када су у питању секвенце *лј* и *иј*.

²⁰ „Сасвим је спорадично (и, рекло би се, идиолекатско) јављање ликова са секундарним јатом *пр^вјечали* Бс, *пр^вјеча* Бс, у односу на оне са изворном секвенцом *ри: причати*” (Ramić 1999: 441).

²¹ Према запажању коаутора овог рада Д. Козомаре, који је рођен у Ливањском пољу, становници у том крају лексему *пријатељ* у свом језичком осјећању доживљавају и изговарају као и остале ријечи које у себи садрже континуант дугог *јата*, па је *пр^вјетељ, пр^вјетеља* и сл.

2.2.2. Иако је у српским говорима фрикатив *f* све чешће у употреби, у *Прички от Јани* и он је потпуно непознат, а тамо гдје му је по етимологији мјесто – налази се сонант *v*: *Враћин, врунта, врунте, врунти* (4), *врунту, подовицир* (2), *подовицире, провисур, Стевана, шовера*.

2.2.3. Према инфинитиву глагола *моћи*, у одричном облику презента 3. л. јединине запажен је општепознати ротацизам: *не море*.

Насупрот стандардном облику именице *језик*, у *Прички* се уместо иницијалног *ј* налази *љ*: *љезик*.

2.2.4. Секундарно *r* потврђено је у три примјера: *бресобраштинe, брес* престанка, *брештимо*.

2.2.5. Десоноризације финалних звучних сугласника, које су одлика западних српских говора источнохерцеговачког дијалекта (в. Dragičević 2001: 85), у нашој грађи потврђене су великим бројем примјера. Аутор је фонетске ликове ријечи са десоноризованим сугласницима наводио чак и у сантхијским везама код којих друга ријеч почиње звучним сугласником.²² Примјере наводимо оним слиједом како је то и у тексту:

от леденога; нарот; от старије; от љутије; от страдању; от ајдуције; от бунами; кот који; кот Милоша; крос толику; от учкура; от себе; силнок; от мушкије; десеток старок Јук-Богдана; от ока; никат (2); *от коме; от чему; от неcome; от коме; от спасењу; ис Нуглашице; ис Ђубра; нашок врједнок; от онога; зуп; другок; пот Пролок* (Пролог, село на територији ливањске општине); *неког богаток; ис Доњије Рујана; от три; другок; глат; жећ; от једнога; штогоћ; от главније; ис устанка; покојнок* (2); *ис Обљаја; нарот; ис пјесме; доброк; ис Грава; от срушеније; ис књиге; ис среза; кот Лијевна; кот црнолушке; прет Светога Илију; ис Певуља; млат јечам; кот честитога; от исте; нарот; ис Певуља; испот њега; ис Прова; ис Врбице; от Челебића; Обрат; Ђућус* (презиме Ђућуз); *митрољес; от усташа; от вас; от Врбице; от Рујана; от Чапразлија; кот родбине; кат ће; отут; Бок; кат је; от женске; прет зору; от Маркици; от муницији; от оне; от Илије; ис Славинца; испот Троглава; нарот; ис Чапразлија; кат је; от толикије; понекат; от устанку; свукут; Ђућус; ис Сајковића; кат.*

2.2.6. И у појединачним ријечима и у сантхијским везама констатоване су сугласничке скупине подложне неутрализацијама првог члана скупине, те дјелимичним асимилационо-дисимилационих промјенама:

²² Ово сугерише закључак да је аутор био увјерен како се фонетске законитости, и када је говорна реализација језика у питању – а он елементе живог говора у своје текстове настоји укључити неизмијењене, завршавају у границама граматичких ријечи.

дисциплина, исана, комаданта, сово, чојек (6), чојека, чојеку (2);

бунбами (2), бунбе, љешва, љешви;²³

иж ње, са ћеш, ш њим, ш њиме (3), ш њом.

2.2.7. Уз стандардно јотовање сонаната *л* и *н*, јскавско јотовање проширено је и на дентале *д* и *т*: *ђе* (2), *ишћерати*, *неђе*, *ниђе*, *овђе*, *онђе*, *оћерају*, *оћерале*, *поћераше*, *ћела* (3), *ћерајте*, *ћија* (2).

2.2.8. Појаве хаплолошког уопштавања присутне су у именицама *талерија*, *талерца*, затим у броју *четрест*, те у прилогу *оклен* (2).

(О још неким појавама у вокализму и консонантизму в. т. 3.1.1.2. и 3.1.3.1.)

3. Граматички ниво

3.1. Морфологија

Дијалекатске специфичности *Причке от Јани* на морфолошком плану углавном се свODE на често јављање архаичних наставака у именичкој и придјевско-замјеничкој промјени, форме наставака у којима није извршена промјена *о* у *е* иза основа које се завршавају на предњонепчани сугласник, скоро потпуно одсуство имперфекта из групе претериталних глаголских облика, те појединачно јављање морфолошких дијалектизама у различитим врстама ријечи, првенствено у прилозима.

3.1.1. Деклинационе ријечи

3.1.1.1. У промјени именица облици датива, инструментала и локатива множине карактеристични су по архаичним наставцима *-ије* и *-ами*:²⁴

љутије *бојевије*; *Туриције*-изјелицама; *устанције* српскије; *о синовије*; *синовије* рођеније говори; *от мушкије јунаштваије*; *на кољеније*; *у прсије*; *по небесије*; *на небесије*; *на леђије* и *прсије*; *у оније тешкије временије*; *по стричевије*; *звали се комитами и герилције*; *по Казаније ... Бастајије ... Грковије*; *Певуљије*; *својије људије*; *на камијуније*; *на тенковије*; српскије *јадиије*.

²³ Формирање скупине *шв* у формама *љешва*, *љешви* ишло је слиједом *пш* > *вш* > *шв*.

²⁴ У радовима о западнијим српским говорима мноштво је потврда за ове наставке (в., нпр., Дешић 1976: 221–222, 226, 232–234).

от *бунами*; Турције-изјелицами; по *струњами*; у *жилами*; међ *ногами*; от срушеније *црквами*; са *усташиами*; звали се *комитами*; према *усташиами*; *усташиами* ото.

Карактеристични су облици именица: *мушкићи*, *женскице*,²⁵ у *четаре* (= четнике).

3.1.1.2. Стари наставци инструментала множине потврђени су у облику личне замјенице *ми*: међу *нами*, с *нами*.

Са партикулом *ке* забиљежено је: у *наске*.

Уз акузатив са приједлозима личне замјенице *он* јавља се енклитички облик *њага*: за *њага*, на *њага*.

Присвојна замјеница за треће лице множине *њихови* забиљежена је у облицима *њеви* ероплани и *њевој* школи.

Показна замјеница за каквоћу *такав* има следеће облике: *така* гунгула, *така* људина, *така* узбуна, *такога* гласа, *такога* јунака, има ли *такога*, *таке* људе.

Једном се појављује неодређена замјеница *штогоћ*.

3.1.1.3. Са становишта савременог српског језика, гдје је присутна тенденција потискивања облика неодређеног придјевског вида, у *Прички* су интересантни примјери: до грла *бијела*, *малена* исана, *мокра* рубинчета, *перна* буздована, *поштена* чојека.

3.1.1.4. Наставци старих тврдых основа у придјевско-замјеничкој промјени, који су веома чести у говорима источнохерцеговачког дијалекта, код Бабића су обични у инструменталу једнине, те генитиву, дативу, инструменталу и локативу множине придјева, придјевских замјеница и бројева:

старије српскије јунације; *љутије* бојевине; устанције *српскије*; синовије *рођеције*; са *црније* Арапином; от *мушкије* јунаштваје; *мртвије* девет Југовића; *понићеније* раменије; ис *Доњије* Рујана; от *главније* ствари; у *оније* *тешкије* временије; от *срушеније* црквами; *крвавије* усташа; једни *другије*; свију *нашије*; *нашије* чета; *нашије* *јадније*; *својије* људије; *српскије* јадије.

3.1.1.5. По неизвршеној промјени *о* у *е* у морфолошким условима у позицијама иза палаталних сугласника специфична је већина западнијих српских говора, а мноштво примјера за различите морфолошке категорије може се наћи у: Petrović 1973, Dešić 1976, Dragičević 1986 итд. У *Прички* су карактеристични ови облици: са Душаном *Јојућом*; на *Тичову*; *бољога* митрољесца; от

²⁵ Д. Козомара у личној грађи има и *женскићи*.

себе *бољога*; *већо* је срце; нису *већога* зла чинили; *највећо*; до *последњога*; *нашок* вриједнок; *којога* ова власт у злочинце меће; *којога* ... су изабрали; на *трећом*.

3.1.2. Конјугационе ријечи

На конјугационом нивоу налазимо сљедеће специфичности:

3.1.2.1. Присутни су општепознати морфолошки икавизми типа: *видила* (3), *волили*, *приповидити*.

3.1.2.2. У облицима глагола 3. Белићеве врсте умјесто стандардног *-ну-* код Бабића је редовно *-ни-*: *дометнити*, *заметнити*, *кренила*, *метнити* (2), *метниће*, *метнићу*, *метнише*, *споменити* (2), *стиснити*.

3.1.2.3. Глаголи чија се инфинитивна основа завршава на *-а*, у трпном пријеву биљежени су с наставком *-т* у: *записату*, *чуват*, *мећати* (*мѣћати* = стављани).

3.1.2.4. За неке појединачне глаголе наводимо ове специфичности:

Према инфинитиву глагола *бити* имамо: *бидне* (2), *бидните*.

За глагол *пустити* интересантни су облици: *пушити ме*, *сузу не пушила*, одма *пушћати* (= *пустити*).

Према глаголу *гуслати* овдје је: *да загусли*, *умијо загуслити*.²⁶

За глагол *почети* карактеристичан је облик презента *почимље*.

Према стандардном *бисмо*, у првом лицу множине аориста је *би*: да се ми не *би* свађали.

И овдје је присутан суперлатив према глаголу *вољети*: *најволијо је*.

3.1.3. Непромјенљиве врсте ријечи

У Бабићевом језику запажене су непромјенљиве врсте ријечи које су мање-више већ познате из ранијих радова о западнијим српским говорима. Овдје ћемо пажњу скренути на поједине прилоге и везнике те један приједлог, за које сматрамо да су репрезентативни за тему нашег рада.

3.1.3.1. Међу прилозима карактеристичним за *Причку* издвајамо сљедеће: *близо*, *вако* (2), *вамо*, *једноч*, *јопетке* (3), *каде*, *кадек* (10), *кадли*, *највећма*, *никадек*, *одједноч*, *оклен* (2), *ондак* (9), *пандак* (= па онда), *садек* (4), *сјутра*, *тадек*, *тутекарце* (3).

²⁶Према дијалекатској грађи коју посједује Д. Козомара, у говору Срба доњег Ливањског поља редовно је *гуслити*, *гуслим* и сл.

3.1.3.2. У *Прички* су интересантни и везници *вен*, *јербо* и *оли*, од којих су први и трећи веома фреквентни:

вен бидните; *вен* само јунак; *Вен* да се насмије; *вен* ти њу; *вен* само плаче; *вен* највише оно како је у устанку било; *вен* на Тичову; *вен* за три; *вен* у свакога;

Јербо је врло жалобитна; *јербо* сам ону пушку;

оли на свадбу, *оли* на какво прело, *оли* на збор; *оли* отпуштијо; *оли* је душевнија; *оли* је кршнија; *оли* да Јане.

3.1.3.3. Приједлог *од* врло је чест уз облике локатива и он се јавља у обезвученој форми *от* (мноштво примјера в. у т. 2.2.5).

3.2. Морфосинтакса

3.2.1. Падежи

3.2.1.1. Генитив с приједлогом *у* и значењем посесивности уз именске ријечи данас је риједак и у говорном и у писаном језику – умјесто њега обичнија је веза *код + ген*. У нашој грађи је сачуван: *Што је у наске* бијо један Јанко Ђусић; *Нису, у нас*, послије прјечали за два, *вен за три*; *Зато у нас* два`ест седмог јула, прва се је заметнула буна; прије него што сконта пјесме от толикије српскије јадије, *у нас*; шта је и како је у устанку, *у нас*, било (уп. Dešić 1976: 282, Dragičević 1986: 180, Petrović 1973: 155, Ramić 1999₂: 395).

3.2.1.2. Потврђен је и један примјер датива уз глаголе кретања за означавање циља као резултат стимулативно-моционог процеса: У „марицу” брзо их стрпаше, *Поповића биртији* водише (уп. Dešić 1976: 285, Dragičević 1986: 183, Petrović 1973: 159–160, Ramić 1999₂: 396).

3.2.1.3. У српском језику има глагола уз које се остварују два различита облика именске допуне с објекатским значењем, тако да између њих постоји значењска разлика. Један од њих јесте глагол *помагати*, па *помагати кога* значи „пружати му свеобухватну помоћ, најчешће материјалну”, а *помагати коме* „пружити неке конкретну помоћ”.²⁷

²⁷ Пишући о двојакој глаголској реакцији, Д. Гортан-Премк наводи и како је за српски језик карактеристично развијање објекатског односа из намјенског значења. Наиме, дативска синтагма с глаголима *помоћи/помагати* (и гл. *савјетовати, лагати* и сл.) заједничка је свим словенским језицима од најранијих споменика до данас, а синтагме с акузативом биљежимо само у српском (Gortan-Premk 1973: 294). В. и Grickat 1950: 332–333.

У примјерима у којима је агенс Бог у нашој грађи јављају се допуне у акузативу, што нам потврђује следећи примјер: Пустите га, господине, Бог *вас* помогао.²⁸

У једном случају одступа се од правила које у српском језику важи за категорију аниматности те именица којом се именује оружје има обиљежје живог као одлику своје промјене: У десници носи *митрџеза*.

3.2.1.4. У старијем језику вокатив се убрајао у независне падеже јер је у народној епској поезији, уз прагматичку, имао и синтаксичко-семантичку функцију – функцију граматичког субјекта. Такве примјере срећемо и у овом прозном остварењу: А зар је слаби јунак – одма би се надовезо трећи – *Краљевићу Марко*; Ко би, реците, бијо така људина да душманина свога призна за бољога от себе, вен само јунак *Краљевићу Марко*.

3.2.1.5. Приједлог *са* потврђен је у инструменталу средства: потегне перна буздована, одма Муси *ш њиме* ишчупа главу из рамена; И то баш онај [топ] што су усташе *ш њиме* цркву врбичку гађали.

3.2.1.6. У стандардном српском језику приједлог *на* алтернира с приједлогом у з именице које значе неке институције, нпр. *у школи*, али *на факултету*. У нашој грађи, умјесто у стандардном језику уобичајене везе *у + локатив*, уз именицу *гимназија* биљежимо *на + локатив*: што је *на гравској гимназији* бијо провисур.²⁹ Приједлог *на* и данас се редовно комбинује с именицама којима се именују институције које су у друштву високо рангиране, као што је то некад била гимназија.

Умјесто стандардног *о + локатив* овдје преовладава *од + локатив*, нарочито уз глаголе говорења или од њих творене именице: нпр. Зна је све пјесме *от старије српскије јунације*, *от љутије бојевие* са Турције-изјелицами, *от страдању* јадне раје српске под Турчином, *от ајдуције*, *от бунами* и *устанције српскије* исконтати; само *от мушкије јунаштвије* диваните; како је покојни Јане сам зна пјесму спјевати: *от коме оћеш*, *от чему оћеш*; Вен да се насмије и онај *от коме* пјева; Чућеш ти, ево, Јанину пјесму *от устанку*; Јане пјесму кити *от*

²⁸ Идентичне потврде забиљежили смо у Слатини код Бањалуке, као саставни дио формуле благослова у обреду чаројнице: *помого те Бог*; *помого те драги Бог*; *отвор кућу, домо, помогао те Бог*; *помого те Бого*; *чуо те Бог* и *помого* (Срњак/Savić 2016: 15, 20). Исто биљежи и Љ. Симић за Имљане: *Фала, фала, газда мој, кад отвори б'јели двор, помогао те мили Бог* (1962: 218, према Срњак/Savić 2016: 20).

²⁹ Према грађи Д. Козомаре, веза *на + акузатив* карактеристична је и за конструкције *иде на болницу*, *отишла на болницу*, које је чуо у говору становника Босанског Грахова.

спасењу; Најприје се чу онај *от Маркици и Певуљаницима; От муницији...* да се не говори; прије него што сконта пјесме *от толикије српскије јадије* итд.³⁰

3.2.2. Глаголи

3.2.2.1. Веома је жива употреба инфинитива као допуне модалним и фазним глаголима, што је карактеристично и за друге западније српске говоре (Dešić 1976: 293–297, Dragičević 1986: 189–191, Petrović 1973: 173, Ramić 1999₂: 397, Стрпјак 2019: 520): нпр. и што је *умијо загуслити* и пјесму *сконтати*; тако лјепо пјесму *умијеш испјевати*; да *би се* понекад и женскице *знале умјешати*; како је *мого* нако дуго *пјевати*; друго *сам ћијо приповидити*: како је покојни Јане сам *зна* пјесму *спјевати*; да он свој нарот... ни по главу са рамена, *оставити не море*; И да *се* на њга само Вељко Мијаљица ис Прова... *смјио искобечити*; Све то *ваља* у пјесму *метнитити*; Још *доментити треба* итд.

3.2.2.2. С друге стране, много су рјеђе потврде употребе везе *да + презент* умјесто инфинитива уз глаголе и изразе непотпуног значења: нпр. али сам никат *не би почео да гусли*; Ни лагање какво у пјесму *није ћијо да унесе*; па *сам* и ја одма *ћијо да је утувим*; *поче да* још више *вришити, кука и запомаже*; одједноч *почо да пјева, да се весели* итд.

3.2.2.3. У говору Бабићевих јунака веома је чест аорист, којим се исказује доживљена прошла радња или је представљена као таква, чиме се у причање уноси динамичност (в. Стрпјак 2019: 523): нпр. *Што, Јане... не отјева* и оно друго; Усташе га *уватише* на спавању, *поћераше* према Граву, кости му *изломише*; Шта тадек *уради* Ноне? – *не издржа* ја; *Што погину* у младости, што м` *остави* у жалости, што *се*, Рајко, *не ожени*, што *не нађе* снашу мени; Србље *клаше*, у јаме *бацаше*; Три аута *врућа ужегоше*, осамдесет *усташа смјестише*. На Челебић село *нагазише*; Пустопоље тада *прегазише*, кроз Казанце тихо *пројездише*. Кад *усташе* Студенцу *стигоше*, ту Покрајци *пушке испалише*. Жали Боже, редом *промашише*: нит` *убише*, нит` *којег ранише*! Тад *с`* *усташе* у стријелце *даше*, па Покрајце *младе похваташе*; *Ухватише* Нинковића Душка, у Челебић *клапца одведоше*, у пуну га *јаму убацише* итд.

3.2.2.4. Имперфекат је најчешће релативно вријеме и углавном се употребљава у књижевноумјетничком стилу као приповједачки облик. Поред временске семантике (исказује прошле несвршене радње у њихову трајању), која чини његову основну граматичку карактеристику, и имперфекат, као и аорист, уноси у исказ сугестију снажне доживљености. У нашој грађи овај

³⁰ Исто биљеже и Petrović (1973: 170), Dešić (1976: 282) и Dragičević (1986: 181).

претеритални глаголски облик потврђен је у једном примјеру, уз глагол *бити*: *Бијаше* их четири стотине, живих озго бачених с висине.

3.3. Синтакса реда ријечи

Ред ријечи у реченици карактерише архаичан распоред.

3.3.1. Постпозитивна употреба конгруентног атрибута у именичким синтагмама веома је фреквентна и експресивно-стилски маркирана: нпр. покој му души *његовој доброј*; не будите срца *удовичка*, вен бидните срца *јуначкога*: не одајте друга *ниједнога*; Не одајте ни јатаке *наше*; Такова јунака, ко Милоша, браћо *моја мила*, Српкиња више не рађа; да није Марко Мусу распаро от учкура до грла *бјела*; Па да одлети на Косово *равно*; анђели му душу *његову честиту* по небесије носали; покој му души *мученичкој*; колико ти срце *твоје марвинско* жели; Један усташа *љевањски*... послије се свукут валијо; Зато су је, све до рата, једнако волили и почитовали и Срби, и Рвати, и Турци *љевањски*; успеко ти звиздан *небески*; Оће дјете, Боже *мој*, матери *својој*; па ћу те, говно *једно мало српско*, одма пушћати... церeko се усташа; Дођи, мама *мила*; кукавна јој мајка *њезина*; идући прама матери *његовој несретној*; Ево ти, кучко *једна српска*, твоје копиле; Јане, брате *рођени*..., је ли то могуће; И да породицу *своју* избавља; Ко што је Милојко Билбија, начелник у општини *црнолушкој*, утеко; Јанко, срећо *моја*; И метниће како је ис среза *љевањскога* најмање иљада и по Срба побијено; а да су на највеће муке, прије смрти *своје*, мећати српски дуовници, учитељи, трговци; по правди Бога *истинога*; јадна нам мајка *наша*; завлада така узбуна и паника *једна*; крило *моје* *поломљено*, око *моје* *извађено*, срце *моје* *прободено*, злато *моје* *нежењено*; страдамо на правди Бога *јединога* итд.

3.3.2. С друге стране, атрибут, махом присвојни придјев, неријетко претходи именици: нпр. Из *самога срца* би чојеку, ако је *прави чојек* и Србин, суза кренила; *моји соколови*; провући се крос *толику турску ордију* на Косову; само от *мушкије јунаштваје диваните*; како да ја..., слушама *твоје команде*, када си ти само *наш сеоски пољар* итд.

3.3.3. Облици пунозначних глагола углавном су иза именске ријечи која је у функцији њихове допуне: нпр. како је покојни Јане сам зна пјесму *спјевати*; от неке смјешну пјесму *спјева*; неко ис књиге *чита*; оли да Јане о нечем *пјева*; Како је... пјесму даље *накитијо*; Јане пјесму *кити* от спасењу; најпослије и у неке рупетине, близу Пилане у Сувачи код Лјевна, *побацали*; не дадоше... да клапчић уз њу *бидне*; да би јој најгоре брезобраштине *могли говорити*; Како су му... говорили да бјежи, да главу *спашава*; И да породицу *своју* *избавља*;

Све ће то... кадек буде ту пјесму *спјеваво*, у њу *метнвити*; да су на највеће муке, прије смрти своје, *мећати* српски дуовници, учитељи, трговци и други виђени људи; како ћеш врунту у Кисиној улици *опјевати*; Смијеш ли Маркицу Ђуђуза и остале касније четаре у тој пјесми *споменити*; како сам бој са усташама кот црнолушке цркве и школе, на Јардолу... *опјевео*; како Маркицу мислиш *опјевати*, којога ова власт у злочинце *меће*; да се от Челебића *бране*; који је ко очи у глави *чуват*; и чељад нашу од душмана наших вјечитих *браните*; Чула она, кукавица, да јој је син јединац на врунти *погино*; црну земљу *оре*, у војничку порцију *погађа*; не желим ружну ниједну да ти *кажем*; јер сам Његовом Величанству заклетву за вјерност *положио* итд.

3.3.4. Потврђено је и неколико примјера употребе модалног глагола послије пунозначног: коме Јане сузу из ока *ишћерати није мого*; Још *дометнвити треба*; Нема тога ко *би то оћутати мого*, као и помоћног или пунозначног глагола прије негираног: то није више... *било није*; Такога гласа у девет срезова *било није*; ни у цјелу једну пјесму *стале не би*.

3.3.5. Забиљежили смо и уметање именског предикатива између дијелова копулативног глагола у перфекту: који је *један сиромак чојек бијо*; кадек је још *здрав бијо*; који је *Турчин бијо*; *гријех би велики био*; да им је дисциплина *преоштра била*.

Исти модел јавља се код семикопулативних глагола: којога су на оној страни Срби *за вођу изабрали*; што *се Анђелија Далић звала*.

3.3.6. Када је ријеч о конгруенцији, ваља поменути слагање именице *усташа* у множини с предикатом по значењу: *Усташе су тада... заклали* и граховске попове; што *су усташе* ш њиме цркву врбичку *гађали*.

4. Лексички ниво

4.1. Лексика Бабићевих јунака изразито је народног карактера. У грађи је доста покрајинизама, лексичких архаизама или лексема које данашњем читаоцу звуче потпуно архаично пошто се појављују у измијењеном фонетском лику (углавном због сачуваних партикула): нпр. колико ја *тувим*; Бијо је... са мало *понићеније* раменије; *Пандак* би се чојек великим чудом зачудијо; И *утувијо* сам, *манда* имам и записату; *Ондак...* једни другије на очи *угурисавали*; смијо (се) *искобечити*; који би се смијо *подубликати*; усташама иза леђа зашо, *скашијо* и све, до посљедњога; *тутекарце* издану итд.

4.2. У лексикону је присутно мноштво позајмљеница из разних језика па у корпусу срећемо наносе турцизама (нпр. оклен нако... лјеп глас у нако малена

исана; провући се крос толику турску *ордију* на Косову; забити му *анџар* у трбув), италијанизама (нпр. Зна је све пјесме... *исконтати*; Никад није сово ни *брештиммо*; да то неко није *ижињо*), латинизама (нпр. сви наши јадни људи на *врунти* побијени; на гравској гимназији бијо *провисур*; Да им је *дициплина* преоштра била), галицизама (нпр. све усташе *бунбам* и скасапили, два *митрољеза* им отели; А тек руска *талерија*); грецизама (нпр. вен да су њеви *ероплани* бунбе бацали вавјек испот Троглава) итд.

4.3. Прозу народног типа Бабић је настојао оплеменили различитим стилским поступцима: нпр. Већ потрпајте остале српске *попине* па ћерајте за Јадовно; бранили се от исте те *љуте гује аждајке, крвавије усташа*; *никат за никат* нећу заборавити бугарању неке јаднице ис Чапразлија; највећо је *чудество* било на крају итд. Наиме, као што се може уочити, он се служио стилски маркираном лексиком, тј. лексиком са конотацијом (пејоратив *попина*, словенизам *чудество*), лексичким понављањем (*никат за никат*), којим се преноси емоција, сугерише њено трајање односно интензитет, а посебно је стилогена апозицијска метафора *љуте гује аждајке, крвавије усташа*, у којој се метафорички израз, тзв. метафорички фокус, додатно обиљежен ријечју *аждајке* у функцији атрибутива, налази у антепозицији у односу на неметафорички.

5. Закључак

Претходне анализе језичке грађе, као и поређења са оним што о таквим језичким чињеницама доноси доступна литература, те сравњивање са стањем у данашњем, живом говору ждраловачког краја, показују да је Јован Бабић прави чувар завичајног говора. Због тога је његове књижевно-умјетничке текстове могуће читати и као дијалекатске записе и посматрати их као документе који садрже језичку грађу драгоцену за лингвистичка истраживања. Као носилац локалног говорног идиома, он га у својим причама, па и у *Причци от Јани*, обилато користи. Служећи се дијалекатским елементима карактеристичним за ијекавске народне говоре југозападне Босне, у које спада говор његовога завичаја, он радњу приче ефектно локализује, а у приповиједање уноси посебну експресију. Покрајинска лексика и дијалектизми са свих нивоа језичке структуре у његовим текстовима нису прости украси, него су непатворени функционални елементи којима се слика изванјезичка стварност и описује живот носилаца једног локалног говора, а истовремено остављају вјеродостојна свједочанства о томе народном говору. Анализа текстова Јована Бабића показује да је он и у једном и у другом подухвату успио.

Извор

1. Бабић, Јован (2001), *Ждраловачке причке*, Нови Сад: Штампарија Будућност.

Литература

1. БХДЗБ 1990, „Говори централне, југоисточне и југозападне Босне”, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, VI, Institut za jezik i književnost u Sarajevu – Institut za jezik, Sarajevo, 1–358 (дио грађе коју је обрадио Д. Вујичић, 7–124).
2. Гортан-Премк, Даринка (1973), „О еволутивним тенденцијама акузативних синтагми без предлога у српскохрватском језику”, *Јужнословенски филолог*, XXX/1–2, 281–295.
3. Грицкат, Ирена (1950), „О допунама уз глаголе *саветовати*, *помагати* и *служити*”, *Наш језик* 1/7–8, 332–333.
4. Дешић, Милорад (1976), „Западнобосански ијекавски говори”, *Српски дијалектолошки зборник*, XXI, 1–316 + карте.
5. Драгичевић, Милан (1986), „Говор личких јекаваца”, *Српски дијалектолошки зборник*, XXXII, 7–241.
6. Драгичевић, Милан (2001), „Најзападнији српски говори данас”, *Зборник за српски језик, књижевност и умјетности*, књига I, Бања Лука, 79–89.
7. Драгичевић, Милан (2013), „О рефлексима гласа јат у данашњем говору јањских Срба из југозападне Босне”, *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXVIII, бр. 15, Ниш: Филозофски факултет, 191–201.
8. Драгичевић, Милан (2014), „О важнијим особинама сугласничког система говора јањских Срба из југозападне Босне”, *Српски језик – студије српске и словенске*, IX, 561–576.
9. Ивић, Павле (1996), „О језику”, *Република Српска Крајина*, Книн–Београд, 143–158.
10. Козомара, Драгомир (2018), „Судбина вокалских скупина у говору Бастаса”, *Српски језик – студије српске и словенске*, XXIII, 513–522.
11. Козомара, Драгомир (2019), „Вокалске редуције у говору Бастаса”, *Наш језик*, књ. 50, св. 2, 657–664.
12. Николић, Мирослав (1991), „Говори србијанског Полимља”, *Српски дијалектолошки зборник* XXXVII, 1–549.
13. Петровић, Драгољуб (1973), „О говору Змијања”, *Библиотека Зборника за филологију и лингвистику*, XIV/1–2 и XV/1–2, Нови Сад: Матица српска.
14. Рамић, Никола (1998), „Икавско-ијекавска размеђа у југозападној Босни”, *Српски језик – студије српске и словенске*, III, 267–280.
15. Рамић, Никола (1999₁), „Стање континуаната јата у говору Срба доњег Ливањског поља”, *Српски језик – студије српске и словенске*, IV, 419–446.

16. Рамић, Никола (1999₂), „Ливањско-дувањски говорни тип”, *Српски дијалектолошки зборник*, XLVI, 263–426.
17. Рамић, Никола (2004), „Артикулационе вредности вокала у ванаценатској позицији”, *Српски језик – студије српске и словенске*, IX, 457–461.
18. Црњак, Дијана (2019), „Из синтаксе глагола у говору Јаворана (код Бањалуке)”, *Исходишта*, бр. 5 (ур. М. Радан). Зборник радова са 5. међународног научног скупа „Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима”, одржаног 19–21. 10. 2018. у Темишвару. Западни универзитет у Темишвару: Филолошки, историјски и теолошки факултет; Универзитет у Нишу: Филозофски факултет; Савез Срба у Румунији: Центар за научна истраживања и културу Срба у Румунији, 519–526.
19. Црњак, Дијана, и Биљана Савић (2016), *Скице из етнолингвистике*. Бања Лука: Друштво чланова Матице српске у Републици Српској.
20. Црњак, Дијана, и Драгомир Козомара (2015), „О вокализму говора Јаворана”, *Српски језик – студије српске и словенске* XX, 697–710.
21. Црњак, Дијана, и Драгомир Козомара (2017), „Особине консонантског система говора Јаворана”, *Годишњак за српски језик и књижевност*, год. XXVIII, бр. 15, Ниш: Филозофски факултет, 205–216.
22. Чустовић, Ђенана (1961), „Narodni govor”, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija*, Sarajevo, 91–117.

Dragomir V. Kozomara
Dijana M. Crnjak
University of Banja Luka
Faculty of Philology

LINGUISTIC CHARACTERISTIC OF JOVAN BABIĆ'S *JANA'S STORIES (PRIČKE OT JANI)*

Summary

This paper deals with phonetic, phonological, morphosyntactic and lexical characteristics of Jovan Babić's *Jana's Stories*, with a particular focus on the ones that are marked territorially. The recorded linguistic characteristics are, then, being compared to instances noted in other folk speeches of the Herzegovina-Krajina (Eastern Herzegovinian) dialect, with which the Serbian speech of Ždralovac is evaluated in the light of this dialect as a compact speech entity.

► **Key words:** language of *Jana's Stories*, Serbian speech of Ždralovac settlement, Herzegovina-Krajina (Eastern Herzegovinian) dialect, north-eastern branch of Herzegovina-Krajina dialect.

Primary Source

1. Babić, Jovan (2001), *Ždralovačke pričke*, Novi Sad: Štamparija Budućnost.

References

1. BHDZb 1990, „Govori centralne, jugoistočne i jugozapadne Bosne”, *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, VI, Institut za jezik i književnost u Sarajevu – Institut za jezik, Sarajevo, 1–358 (dio građe koju je obradio D. Vujičić, 7–124).
2. Crnjak, Dijana (2019), „Iz sintakse glagola u govoru Javorana (kod Banjaluke)”, *Ishodišta*, br. 5 (ur. M. Radan). Zbornik radova sa 5. međunarodnog naučnog skupa „Materijalna i duhovna kultura Srba u multietničkim sredinama i/ili perifernim oblastima”, održanog 19–21. 10. 2018. u Temišvaru. Zapadni univerzitet u Temišvaru: Filološki, istorijski i teološki fakultet; Univerzitet u Nišu: Filozofski fakultet; Savez Srba u Rumuniji: Centar za naučna istraživanja i kulturu Srba u Rumuniji, 519–526.
3. Crnjak, Dijana, i Biljana Savić (2016), *Skice iz etnolingvistike*. Banja Luka: Društvo članova Matice srpske u Republici Srpskoj.
4. Crnjak, Dijana, i Dragomir Kozomara (2015), „O vokalizmu govora Javorana”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, XX, 697–710.
5. Crnjak, Dijana, i Dragomir Kozomara (2017), „Osobine konsonantskog sistema govora Javorana”, *Godišnjak za srpski jezik i književnost*, god. XXVIII, br. 15, Niš: Filozofski fakultet, 205–216.
6. Čustović, Đenana (1961), „Narodni govor”, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija*, Sarajevo, 91–117.
7. Dešić, Milorad (1976), „Zapadnobosanski ijekavski govori”, *Srpski dijalektološki zbornik*, XXI, 1–316 + karte.
8. Dragičević, Milan (1986), „Govor ličkih jekavaca”, *Srpski dijalektološki zbornik*, XXXII, 7–241.
9. Dragičević, Milan (2001), „Najzapadniji srpski govori danas”, *Zbornik za srpski jezik, književnost i umjetnosti*, knjiga I, Banja Luka, 79–89.
10. Dragičević, Milan (2013), „O refleksima glasa jat u današnjem govoru janjskih Srba iz jugozapadne Bosne”, *Godišnjak za srpski jezik i književnost*, god. XXVIII, br. 15, Niš: Filozofski fakultet, 191–201.
11. Dragičević, Milan (2014), „O važnijim osobinama suglasničkog sistema govora janjskih Srba iz jugozapadne Bosne”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, IX, 561–576.
12. Gortan-Premk, Darinka (1973), „O evolutivnim tendencijama akuzativnih sintagmi bez predloga u srpskohrvatskom jeziku”, *Južnoslovenski filolog*, XXX/1–2, 281–295.
13. Grickat, Irena (1950), „O dopunama uz glagole *saветovati*, *potаgati* i *služiti*”, *Naš jezik* 1/7–8, 332–333.
14. Ivić, Pavle (1996), „O jeziku”, *Republika Srpska Krajina*, Knin–Beograd, 143–158.

15. Kozomara, Dragomir (2018), „Sudbina vokalskih skupina u govoru Bastasa”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, XXIII, 513–522.
16. Kozomara, Dragomir (2019), „Vokalske redukcije u govoru Bastasa”, *Nas̄ jezik*, knj. 50, sv. 2, 657–664.
17. Nikolić, Miroslav (1991), „Govori srbijanskog Polimlja”, *Srpski dijalektološki zbornik* XXXVII, 1–549.
18. Petrović, Dragoljub (1973), „O govoru Zmijanja”, *Biblioteka Zbornika za filologiju i lingvistiku*, XIV/1–2 i XV/1–2, Novi Sad: Matica srpska.
19. Ramić, Nikola (1998), „Ikavsko-ijekavska razmeđa u jugozapadnoj Bosni”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, III, 267–280.
20. Ramić, Nikola (1999₁), „Stanje kontinuanata jata u govoru Srba donjeg Livanjskog polja”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, IV, 419–446.
21. Ramić, Nikola (1999₂), „Livanjsko-duvanjski govorni tip”, *Srpski dijalektološki zbornik*, XLVI, 263–426.
22. Ramić, Nikola (2004), „Artikulacione vrednosti vokala u vanakcenatskoj poziciji”, *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*, IX, 457–461.

Преузето: 15. 3. 2021.
Прихваћено: 11. 4. 2021.